

Tervisedenduse olukorra kaardistus ja ettepanekud tuginedes 7. aprillil 2026 toimunud koostööpäeva „Tervisedendus 2.0: tervisedendaja roll Eestis 2026“ tulemustele

7. aprillil toimus Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tervisedenduse õppekava meeskonna eestvedamisel koostööpäev, kus osales 60 tervisedendajat ja tervisedenduse arengu suunajat. Koostööpäeval kaardistati tervisedendusega seotud tugevusi, võimalusi, ohte ja kitsaskohti ning sõnastati ühiselt ettepanekud, kuidas Eesti tervisedenduse süsteemis teha vajalik arenguhüpe.

Peamised järeldused ja ettepanekud

- Tervisedenduse kompetents ja programmid on tugevamad kui kunagi varem, kuid rahastus on vähenenud ning ebakindel. Kujundada tuleb tervisedenduse rahastussüsteem, mis tagaks valdkonna järjepideva ja piisava rahastuse, võimaldades hoida tegevuste kvaliteeti.
- Riiklikult ei ole seatud tervisedendusele ja tervisedendajatele piisavalt selgeid ootusi ning rahvatervishoiu seadus jätab liiga palju tõlgendamisruumi selles osas, millal on “tervisedenduse ülesanne” täidetud. Tervisedendus vajab selgeid mõõdikuid ja kvaliteedistandardeid ning tugevat riiklikku eestvedamist.
- Olemas on tervisedendaja kutsestandard ja võimalused omandada erialane haridus ning end erialaselt täiendada. Igas KOV-is ja maakonnas peab olema tööl kvalifitseeritud tervisedendaja, kelle roll ja nõutud pädevus on õigusaktides selgelt kirjeldatud.
- Tervisedenduse sisu ja mõju peab olema otsustajatele ja avalikkusele paremini nähtav. Vaja on ühtseid ja selgeid sõnumeid, mis seovad tervisedenduse rahvastiku tervise, tervisealase ebavõrdsuse vähenemise ja kriisikindlate kogukondadega. See eeldab tugevat valdkonna juhtimist ja kompetentsikeskust Tervise Arengu Instituudi näol, head võrgustikutööd, süsteemset rahvastiku tervise ja tervisemõjurite seiret ning mõjuanalüüse.

Kõik koostööpäeval sõnastatud järeldused ja ettepanekud

Koostööpäeval osalejad otsisid maailmakohvikute meetodil vastuseid järgmistele küsimustele:

- Mis töötab tervisedenduses Eestis praegu hästi? Millele saame tugineda ja toetuda?
- Mis on suurimad kitsaskohad ja takistused, mis pärsvad tervisedendust ja selle mõju?
- Millised võimalused on praegu tervisedenduses kasutamata? Mis looks paremad tingimused tervisedendusele ja suurendaks mõju?
- Mis ohustab tervisedendust lähiajal? Mis juhtub kui midagi ei muutu?

Pärast olukorra analüüsi sõnastasid osalejad peamised järeldused ning pakkusid lahendusi. Järeldused ja ettepanekud puuduvad nii valdkonna juhtimist, tervisedenduse kvaliteedi tagamist, rahastust, tööjõudu kui ka huvikaitset.

Strateegiline juhtimine ja vastutus

- Tervisedenduse valdkond vajab tugevat strateegilist juhti riiklikul tasandil. Valdkonnas töötavad eksperdid ootavad riigilt (Sotsiaalministeeriumilt) jõulisemat valdkonna eest seismist.
- Riiklikul tasandil on vaja seada selged ootused ja mõõdikud tervisedendusele ning luua selge arusaam, milles seisneb tervisedendus erinevatel tasanditel ning millised tingimused peavad olema täidetud, et pidada tervisedendust piisavaks ja piisavalt süsteemseks.
- Eestis on olemas tervisedendaja kutsestandard, kuid süsteem ei toeta ega eelda tervisedendajatelt kutse taotlemist. Samuti puudub hetkel ülevaade, millise väljaõppe ja kompetentsidega inimesed tervisedendusega tegelevad. Kaardistada tuleks hetkel tervisedenduse eest vastutavate ametnike ja töötajate kvalifikatsioon.
- Tervisedendajale (vähemalt riiklikke ülesandeid täitvale) peaksid kehtima kvalifikatsiooninõuded, mis tuleks siduda kutsetunnistusega (määrata tuleks üleminekuaeg).
- Hetkel on rahvatervishoiu seadusest tulenevad kohustused kohalikele omavalitsustele nii kohalikul kui ka maakondlikul tasandil liiga üldised. Rahvatervishoiu seaduses tuleb tervisedendust puudutavaid sätteid täpsustada ning seada tingimuseks, et igas KOV-is ja maakonnas peab olema töö kvalifitseeritud tervisedendaja. TERVIK-ute loomise kontekstis tuleb selgelt kirjeldada ka tervisedenduse ja tervisedendajate roll.
- Rahvastiku tervise arengukava eesmärgid tuleks tõlgendada kohalikele tasandile ning teha rohkem koostööd teljel Sotsiaalministeerium – maakondlik arenduskeskus – kohalik omavalitsus. Ühe lahendusena nähakse rotatsioonisüsteemi loomist, mille raames ametnikud saaksid tervisedendusega seotud ülesandeid täita nii riigi-, maakonna- kui kohalikul tasandil.
- Olemas on ennetusnõukogu ning tehtud on suur töö ennetussüsteemi korrastamisel. Siiski on arenguruumi, et nõukogu toimiks viisil, mis parimal moel ennetussüsteemi toetaks: näiteks peaks olema võimalik nõukogusse tuua teemasid ka huvirühmade poolt.
- Tervisedendus ja ennetus on valdkondade ülesed, mistõttu tuleks kaaluda nende valdkondade strateegilise juhtimise viimine Riigikantseleisse või vähemasti kaasata juhtimisse Riigikantselei.

Huvikaitse ja nähtavus

- Tervisedendus ja tervisedendajate töö vajavad süsteemset selgitustööd ja huvikaitset. Samuti tuleb tõsta valdkonnaülese ennetuse nähtavust. Tugevdada tuleks tervisedenduse huvikaitset ning luua ühtsed sõnumid ja tervisedenduse väärtuspakkumine, arendada tervisedenduse kõneisikuid. Tervisedenduse huvikaitse eestvedajana nähakse Tervise Arengu Instituuti koostöös tervisedendajate võrgustiku ja Eesti Tervisedenduse Ühinguga.

Tööjõu arendamine ja väljaõpe

- Eestis on olemas tervisedendajate võrgustik, kuid võrgustikku tuleb süsteemsemalt hoida ja arendada ning selleks tagada piisavad vahendid. Luua tuleks tervisedendajatele mentorlussüsteem ning tagada ajakohased juhendmaterjalid ja tööriistad, mis toetaksid tervisedendajaid nende töös. Juhtrolli selles osas nähakse Tervise Arengu Instituudil.
- Eestis on olemas võimalused tervisedenduse õppimiseks tasemeõppes, samuti on võimalik omandada haridus töökohapõhises õppes. Lisaks on mitmeid tervisedenduse ja ennetuse täienduskoolituse võimalusi. Neid õppimisvõimalusi tuleb riigi- ja haridusasutuste koostöös edasi arendada, näiteks luua mikrokraadiprogramme, mis vastaksid hetkel töötavate tervisedendajate vajadustele.
- Tehisintellekt ja digipööre muudavad tervisedenduse konteksti kiiresti. Tervisedendajatel peab olema pädevus andmeid tõlgendada ja digikeskkonnas töötada. See eeldab nii taseme- kui ka täiendusõppe pidevat ajakohastamist.
- Tervisedenduse ja ennetuse alaseid teadmisi tuleb arendada igal tasandil otsustajate seas, näiteks kõrgemate sotsiaalkaitsekursuste ning spetsiaalsete infopäevade, seminaride, kursuste jmt raames (näiteks digiriigi akadeemia koolituste kaudu).

Tervisedenduse ja ennetuse kvaliteet ning rahastamine

- Viimastel aastatel on tehtud suuri edusamme ennetusprogrammide/sekkumiste hindamisel ning võimalused pakkuda kogukondades hinnatud ja tõendusel põhinevaid ennetusprogramme on üha paremad. Samal ajal on tervisedenduse rahastus jätkuvalt projektipõhine ja ebakindel, KOV-ide valmisolek ennetusprogramme rahastada on ebaühtlane, tervisedenduse valdkonna riiklik rahastus on viimastel aastatel vähenenud, mille tõttu on mõnes maakonnas tervisedendaja ametikoht täitmata. Maakonna tasandi tervisedenduse ülesanded on rahvatervishoiu seadusest tulenevalt riiklikud ülesanded.
- Tervisedendus on oluline ja strateegiline töö, mida ei saa teha osakoormusega. Selleks, et tervisedendaja saaks luua muutusi, tuleb tagada talle ka piisav aeg ja võimalused, et oma tööd teha. Oluline on stabiilsuse ja järjepidevuse tagamine.
- Vaja on tagada valdkonnale piisav ja järjepidev rahastus nii kvalifitseeritud tervisedendajate palkamiseks kui ka tegevuste elluviimiseks. Rahastussüsteem peab toetama ja võimaldama kvaliteetset tervisedendust.

Koostööpäeval osales 60 tervisedendusega seotud eksperti ja praktikut. Esindatud olid Sotsiaalministeeriumi, Justiits- ja Digiministeeriumi, Tervisekassa, Terviseameti ja Tervise Arengu Instituudi esindajad, haridusasutuste esindajad nii Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolist kui ka Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledžist, maakondlike arenduskeskuste juures töötavad maakonna tervisedendajad ja haridusasutuste tervisedendajad ning kohalikes omavalitsustes töötavad tervisedendajad. Samuti osalesid kolmanda sektori esindajad, sh Eesti Tervisedenduse Ühingu liikmed.

Koostaja

Liis Reiter

Tel: 671 1756

E-post: liis.reiter@ttk.ee